

माणूस व्हायचं की गिधाड ?

महाकवी मिल्टनने 'पैरेडाईज लॉस्ट' या महाकाव्यात एक प्रभावी संकल्पना मांडली आहे. सध्याची परिस्थिती पाहता या थोर कवीला प्रत्यक्षात काय घडणार आहे, ते आपल्या प्रतिभेने जाणता आले असावे असेच वाटते.

स्वर्गातील सैतानाची आणि त्याच्या साथीदारांची हकालपट्टी झाल्यावर ते एकत्र येऊन काय करावे याची चर्चा करतात. तेव्हा संपत्तीवर प्रभुत्व गाजवणारा त्याचा साथीदार असे सुचवतो, की स्वर्गावर परत हळ्ळा करून तो जिंकणं फार अवघड आहे. पृथ्वीवर ईश्वराने प्राणिसृष्टी निर्माण केली आहे. त्यामध्ये त्याचा लाडका मनुष्यप्राणी प्रमुख आहे. आपण सारे तिथे जाऊन त्याला प्रलोभनांनी जिंकू आणि आपली सत्ता तिथे प्रस्थापित करू.

कदाचित पूर्वी कधी मिळाली नसेल एवढी सत्ता आपण सैतानाला आणि त्याच्या साथीदारांना बहाल केली आहे. प्रलोभन दिसले की त्याला बळी पडायचे, असेच संस्कार आपल्या पुढल्या पिढ्यांना मिळत आहेत. समाजात न्याय कोणाला आणि कसा मिळावा, हे सत्ताधीश ठरवत असतात. आपली सत्ता टिकविण्यासाठी त्यांना मनुष्यबळ आणि ते कमावण्यासाठी पैसा यांची फार गरज भासते.

एकदा सत्ता काबीज झाली की ते सैतानाच्या आणि त्याच्या साथीदारांच्या पूर्ण आहारी जातात. सगळे सुखोपभोग पैशासमोर हात जोडून उभे असतात. कोणत्याही मागाने कमावलेला पैसा सत्ताधाऱ्यांना चालतो. मग तो आणून

देणारे आपल्या स्वप्नांच्या सार्थीपेक्षाही जास्त महत्वाचे ठरतात, त्यांनासुद्धा हळूहळू सत्तेत सहभाग घावा लागतो. पण नुसता सहभाग त्यांना कधीच पुरेसा वाटत नाही. त्यांना सगळी सत्ताच आपल्या हातात एकवटायला हवी असते. मग त्यांच्या कारवायांपुढे सत्ताधान्यांचे काहीच चालत नाही. अप्रत्यक्ष सत्ता चालवण्याएवजी धनदांडगी मंडळी स्वतःच सत्ताधीश बनतात.

व्यसनाधीन करून माणसाला गुलाम बनवू शकणाऱ्या वस्तूमध्ये पैशाचे स्थान फार वरचे आहे. समाजात सुख-समाधान आणि शांती नांदावी यासाठी पैसा या साधनाची वाटणी योग्य तज्जेने होणेच सर्वात जास्त गरजेचे आहे. संपत्तीची निर्मिती होत असतानाच तिची वाटणी होत राहिली तरच समृद्धी निर्माण होऊ शकते. ती एकदा निर्माण होऊन थोड्याच लोकांच्या हातात एकवटली की ती सैतानाचीच शक्ती बनते.

दुसऱ्याचा हक्क मान्य करून त्याचा वाटा त्याला देणे हीच समाजधारणेसाठी फार मोठी साधना आहे. असेच संस्कार घडावेत हे पाहणे सत्ताधान्यांची खरी जबाबदारी आहे. आपला वाटा हक्काने घेणार आणि दुसऱ्याचा वाटासुद्धा हिराकून घेणार अशी वृत्ती ठेवली तर पुढच्या पिढ्यांसाठी आपण काय शिळ्क ठेवणार आहोत ? आपली संस्कृती गिधाडांची बनलेली चालेल आपल्याला ? माणूस बनण्याचा, राहण्याचा आणि माणसं घडवण्याचा हक्क आपण बजावणार आहोत की नाही ? तसं करायचं असेल तर एकच सूत्र आहे.

मा गृधः कस्यस्वित् धनम् !

दुसऱ्या कोणाच्याही धनाबदल वखवख निर्माण होऊ देऊ नकोस !

-भीष्मराज घाम
(‘मना सञ्जना’ द्या पुस्तकातून)